

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

КОРШУНОВА НАТАЛІЯ ВІКТОРІВНА

УДК 340.114

**ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ
ДОСЛІДЖЕННЯ**

12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент

Завальний Андрій Миколайович,

Національна академія внутрішніх справ,
завідувач кафедри теорії держави та права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Пархоменко Наталія Миколаївна,

Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України,
вчений секретар

кандидат юридичних наук

Ракул Оксана Володимирівна,

Києво-Святошинський нотаріальний округ, Київська область,
приватний нотаріус

Захист відбудеться «28» березня 2018 р. о 16 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.007.04 у Національній академії внутрішніх справ за адресою:
ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх
справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «28» лютого 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.А. Пилипенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Важливою сферою діяльності суспільства та держави є політика, адже від її виваженості, обґрунтованості залежать процвітання й добробут держави, сталий розвиток і благополуччя суспільства, свобода людини й задоволення її духовних та матеріальних потреб. Становлення демократичної, соціальної та правової держави неможливе без створення і впровадження належної та ефективної політики держави, за допомогою якої вдається вчасно виявляти проблеми в суспільстві, здійснювати їх ефективний аналіз, визначати й реалізувати оптимальні шляхи розв'язання. За умов глобалізації, переходу від постіндустріального до інформаційного суспільства, розвитку демократії та інститутів громадянського суспільства, інтеграції в міжнародний та європейський правовий простір в Україні набуває розповсюдження така форма організації державної діяльності, як державна політика, що набуває значення як форма взаємодії держави й різноманітних інститутів громадянського суспільства, впливу на організацію та діяльність держави демократичних інституцій, демократичного контролю за її діяльністю тощо.

Поширення державної політики у вітчизняній практиці державотворення зумовило актуалізацію її наукового забезпечення. Природа, особливості, призначення державної політики в різних сферах суспільного життя досліджують представники більшості соціальних наук, а також теорії та історії держави і права, галузевих юридичних наук. Так, філософські та філософсько-правові проблеми державної політики піддано осмисленню в працях А. Бадью, В. А. Бачиніна, Й. Ріттера; історичні та економічні її аспекти стали предметом наукових пошуків таких учених, як Л. І. Антошкіна, Л. О. Крупник, О. Ю. Осмоловська; зв'язки державної політики та державного управління вивчають О. Л. Валевський, О. О. Кучеренко, В. В. Тертичка, В. В. Цветков та ін. У юридичних науках відбувається дослідження концептуальних підходів до розуміння державної політики (Н. М. Пархоменко, В. М. Селіванов, О. В. Скрипнюк, В. Я. Тацій), особливостей її формування та реалізації в різних сферах суспільного життя й у контексті певних галузей права (І. В. Арістова, В. І. Борисов, П. М. Рабінович, О. В. Ракул, П. Л. Фріс, М. М. Яцишин та інші вчені).

Наявність не лише широкого кола офіційно визнаних в Україні засад і напрямів державної політики, але й різних наукових позицій учених (зокрема юристів) зумовлює необхідність і доцільність загальнотеоретичного осмислення державної політики, особливостей її співвідношення з іншими державними й правовими явищами, місця поняття «державна політика» в поняттєво-категоріальному апараті загальної теорії держави та права, спільного та особливого в теоретичній і галузевих юридичних наукових інтерпретаціях державної політики, з'ясування відмінностей у юридичному та політологічному, державно-управлінському, економічному, соціологічному її розуміннях, а також нормативно-правового закріплення державної політики, визначення притаманних їй форм правової конкретизації та реалізації в умовах інтеграції України в міжнародний та європейський правовий простір. Наведеним визначено актуальність і важливість загальнотеоретичного правового осмислення поняття державної політики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження здійснено відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016 – 2020 рр., затверджених Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р., Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014 – 2017 рр., схвалених вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 28 від 29 жовтня 2013 р.). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Національної академії внутрішніх справ (протокол № 23 від 29 листопада 2016 р.) і включено до переліку тем дисертаційних досліджень Національної академії правових наук України (реєстр. № 40, 2016 р.).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є теоретичне конструювання поняття «державна політика», визначення його місця в поняттєво-категоріальному апараті теорії держави та права, з'ясування особливостей нормативно-правового закріплення.

Для досягнення зазначеної мети сформульовано такі *задачі*:

- охарактеризувати стан розробленості юридичних наукових досліджень державної політики та нормативно-правову базу її регулювання;
- визначити й обґрунтувати методологічні засоби дослідження поняття «державна політика»;
- розкрити зміст і надати структурну характеристику поняття «державна політика»;
- виконати класифікацію видів державної політики;
- уточнити співвідношення поняття «державна політика» з іншими поняттями теорії держави та права;
- дослідити міжнародні та європейські стандарти формування й реалізації державної політики;
- визначити нормативно-правові засади державної політики України;
- сформулювати перспективи правового забезпечення розвитку державної політики в умовах євроінтеграції України.

Об'єкт дослідження – державна політика як явище державно-правової дійсності.

Предмет дослідження - теоретико-правові аспекти поняття «державна політика».

Методи дослідження. Методологія осмислення поняття «державна політика» охоплює світоглядні та інші засади, принципи наукового пізнання, методологічні підходи, загальнонаукові та спеціальнонаукові методи дослідження.

Основоположними засадами стратегії наукового пошуку обрано та використано: світогляд інформаційного суспільства як наслідок постіндустріального етапу поступу людства; філософські підходи, властиві онтології, гносеології, аксіології, антропології, філософії права; соціологічні концепції глобалізації та катастроф; сучасні інтерпретації теорій правової, соціальної та демократичної держави, природного права, позитивізму, нормативізму, соціологічної та інтегративної юриспруденції. Осмислення проблем розуміння й теоретичного конструювання поняття «державна політика» здійснено на основі таких принципів наукового пізнання, як усебічність, науковість, історизм, об'єктивність,

конкретність тощо, а також з використанням загальнологічних методів: аналізу, синтезу, абстрагування, узагальнення, порівняння, індукції, дедукції, сходження від абстрактного до конкретного. Визначальною для вивчення предмета дослідження визнано роль методологічних підходів, серед яких виокремлено діяльнісний, антропологічний, феноменологічний, екзистенціальний, аксіологічний, потребовий та ін.

Загальнонаукові методи використано таким чином: *історичний* – з метою розвідки генезису юридичних та інших наукових досліджень державної політики (підрозділ 1.1); *функціональний* – для обрання та використання методологічних засобів пізнання предмета дисертації (підрозділ 1.2); *структурний* – з метою здійснення структурної характеристики поняття «державна політика» (підрозділ 2.1); *класифікаційний* – задля диференціювання державної політики на види за різними критеріями (підрозділ 2.2); *порівняльний* – з метою з'ясування спільного та відмінного між поняттям «державна політика» й іншими поняттями теорії держави та права (підрозділ 2.3).

Серед спеціальнонаукових методів було обрано та застосовано: *порівняльно-правовий* – для вивчення міжнародних та європейських стандартів формування і втілення в життя державної політики (підрозділ 3.1); *формально-юридичний* – з метою дослідження нормативно-правових засад державної політики України (підрозділ 3.2); *прогностичний* – задля визначення перспектив подальшого правового забезпечення розвитку державної політики України в умовах євроінтеграції (підрозділ 3.3).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших у вітчизняному правознавстві комплексним теоретико-правовим монографічним дослідженням поняття державної політики. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових положень, зокрема:

вперше:

- на основі аналізу плюралізму інтерпретацій поняття «державна політика» в різних соціально-гуманітарних і галузевих юридичних науках розроблено теоретико-правову конструкцію цього поняття, що охоплює його необхідні та достатні властивості, структуру, класифікацію, спільне та відмінне зі спорідненими поняттями, особливості нормативно-правового визначення тощо;

- здійснено структурування поняття «державна політика» на основі діяльнісного підходу як динамічної єдності об'єктів, цілей, результатів, засобів, форм, діянь і суб'єктів формування та реалізації державної політики;

- запропоновано авторське розуміння нормативно-правових засад державної політики України як обов'язкових, керівних положень формування та здійснення державної політики, сутністю яких є нормативна регламентація напрямів державної політики в різних сферах суспільних відносин, спеціальних засобів, форм, методів і процедур її забезпечення, а також вимог до діяльності суб'єктів такої політики;

- систематизовано перспективи розвитку вітчизняної державної політики за сферами суспільного життя (економічна, соціальна, культурна, правова, національної безпеки тощо), соціальними процесами (міграція, реінтеграція окупованих територій, децентралізація державної влади, міжнародна інтеграція, формування громадянського суспільства тощо) та напрямами державної діяльності

(інноваційна, податкова, митна тощо);

удосконалено:

– теоретичне уявлення про поняття державної політики на підставі виокремлення та аналізу її ознак. Уточнено дефініцію державної політики як цілеспрямованої, відносно стабільної, свідомо-вольової, правової форми організації та діяльності держави або інших уповноважених нею суб'єктів, що за допомогою спеціальних засобів, методів і процедур спрямована на вироблення стратегічного курсу розвитку найважливіших сфер життєдіяльності суспільства та їх тактичного управління з метою найбільш оптимального узгодження інтересів соціальних суб'єктів;

– критерії класифікації державної політики, зокрема систематизовано викладені в наукових джерелах підстави її типологізацій (територія здійснення; механізм відносин між учасниками формування та реалізації; регіональний вимір; час існування; основні сфери суспільного життя тощо), запропоновано такі нові критерії, як правові форми здійснення державної політики, функції держави;

– методологію теоретико-правового дослідження поняття державної політики, що має плюралістичний характер і охоплює такі методологічні засоби, як світоглядні та інші засади, принципи наукового пізнання, методологічні підходи та методи в контексті їх зумовленості предметом і завданнями теоретико-правового дослідження державної політики;

– систематизацію наукових позицій учених-представників різних соціально-гуманітарних та юридичних наук щодо розуміння поняття «державна політика» в контексті виокремлення її загальнонаукових і спеціальнонаукових характеристик;

– наукові позиції стосовно змісту й видів міжнародних та європейських стандартів формування і здійснення державної політики, а також їх розуміння як основоположних, визначальних засад (принципів, правил, еталонів) формування та реалізації політики держав щодо утвердження та забезпечення національними правовими засобами загальновизнаних цінностей, закріплених у міжнародних документах універсального та регіонального характеру;

дістало подальший розвиток:

– наукове положення, що державна політика як продукт і водночас інструмент широкої соціально-історичної дії, результат багатостороннього прояву різноманітних потреб, культури, традицій, національного менталітету, державної свідомості певного народу мала і продовжує набувати різноманітних інтерпретацій, оскільки є предметом вивчення дослідників, учених, державних і політичних діячів від найдавніших часів до сучасності, але офіційне визначення отримує у відповідних нормативно-правових актах;

– система наукових знань про те, що міжнародні та європейські стандарти державної політики є об'єктивованими в джерелах міжнародного, європейського права (деклараціях, директивах, договорах, конвенціях, положеннях, пактах, регламентах, рішеннях, угодах тощо), втілюють прагнення міжнародного співтовариства якнайефективніше скоординувати політику, засоби й методи діяльності суб'єктів міжнародного та європейського права й постають орієнтирами для формування і реалізації національної державної політики;

– наукове положення, що правова політика, з одного боку, - це вид державної політики, а з іншого, є ширшою за її межі, оскільки охоплює загальновизнані принципи й норми міжнародного та європейського права, національну правову доктрину, принцип верховенства права та інші форми недержавного права.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації сформульовано й обґрунтовано наукові положення, які дозволяють розширити теоретико-правове уявлення про державну політику, а отже сприятимуть підвищенню ефективності її формування та реалізації в Україні. Основні результати дослідження, що представлені в дисертації, можуть бути використані в:

правотворчій роботі – у процесі нормативно-правового регулювання формування та здійснення державної політики в різних сферах суспільного життя в умовах євроінтеграції та розширення міжнародних відносин України;

діяльності органів публічної влади – для вдосконалення реалізації державної політики органами виконавчої влади та місцевого самоврядування України (акт впровадження Долинської міської ради Івано-Франківської області від 22 листопада 2017 р. № 260/05-25/17в);

науково-дослідній діяльності – з метою підвищення ефективності наукового забезпечення державної політики, активізації її теоретико-правових, галузевих і міждисциплінарних досліджень;

освітньому процесі – під час підготовки навчальних і навчально-методичних матеріалів і в процесі викладання теорії держави та права, конституційного, адміністративного права, політології, а також інших соціально-гуманітарних дисциплін (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 21 листопада 2017 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення і висновки дисертації обговорено на засіданнях кафедри теорії держави та права Національної академії внутрішніх справ, а також оприлюднено на чотирьох науково-практичних конференціях: «VI-ті наукові читання, присвячені пам'яті академіка В. В. Копейчикова» (м. Київ, 17 листопада 2016 р.); «Правове забезпечення політики держави на сучасному етапі її розвитку» (м. Харків, 3–4 березня 2017 р.); «Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту» (м. Черкаси, 17 березня 2017 р.); «Правоохоронна діяльність: історія, сучасний стан, перспективи розвитку» (м. Київ, 22 березня 2017 р.).

Публікації. Основні результати дисертації відображено в 10 наукових працях, зокрема в п'яти статтях у наукових фахових виданнях України, одній статті в науковому періодичному виданні інших держав, а також у чотирьох тезах доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається з анотації державною та англійською мовами, списку публікацій здобувача за темою дисертації, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (301 найменування на 28 сторінках) і двох додатків (на п'яти сторінках). Повний обсяг дисертації становить 240 сторінок, з них основного тексту – 207 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження; висвітлено стан її розробленості; окреслено зв'язок роботи з науковими програмами, планами й темами, мету, задачі, об'єкт і предмет, методи дослідження; визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; надано відомості про апробацію результатів дисертації та кількість публікацій, а також охарактеризовано структуру дисертації.

Розділ 1 «Історіографічні та методологічні аспекти осмислення державної політики як поняття юридичної науки» присвячено вивченню історичних і сучасних проблем пізнання державної політики, плюралізму інтерпретацій поняття «державна політика», визначенню предмета дисертації, а також питанням вибору, обґрунтування та використання методів дослідження.

У *підрозділі 1.1. «Огляд наукової та нормативно-правової джерельної бази дослідження державної політики»* викладено результати аналізу та систематизації наукових позицій учених стосовно розуміння державної політики, а також вітчизняних, міжнародних та європейських нормативно-правових документів, пов'язаних з її правовим регулюванням.

Державна політика як складний, багатогранний соціальний феномен є об'єктом осмислення вчених, державних і політичних діячів від найдавніших часів, передусім періоду Античності, донині. Причому підходи дослідників до різних аспектів природи державної політики змінювалися, еволюціонуючи та диференціюючись під впливом низки об'єктивних і суб'єктивних чинників. На сучасному етапі розвитку суспільних (гуманітарних) наук державна політика перебуває в полі зору представників філософії, історії, економіки, науки державного управління, політології та юриспруденції.

У юридичних науках предметом наукових пошуків слугували: історико-правові засади окремих видів державної політики (М. М. Яцишин); адміністративно-правові аспекти інформаційної, кадрової, митної, міграційної, освітянської, податкової, сімейної та інших різновидів державної політики (І. В. Арістова, Т. О. Гуржій, Н. А. Железняк, В. В. Карлова, В. К. Колпаков, В. М. Мельникович, С. О. Мосьондз, В. І. Олефір, В. П. Печуляк, О. В. Ракул, І. М. Сопілко, І. В. Чеховська, Ю. В. Якимець та ін.); особливості кримінальної політики (В. І. Борисов, І. В. Козич, К. Б. Марисюк, А. А. Митрофанов, Є. С. Мнищенко, Н. А. Савінова, О. М. Смушак, П. Л. Фріс та інші), а також кримінально-виконавчої політики (В. В. Кондратішина, А. Х. Степанюк, В. М. Трубников), кримінологічної політики (В. В. Голіна, О. М. Джужа); напрями державної політики у сфері господарського (банківського) права (І. М. Дудка). Наукове і практичне значення мають міждисциплінарні наукові розвідки державної політики у сфері протидії злочинності та корупції (Д. Г. Заброда, К. І. Козлов, В. М. Ляшенко).

У загальній теорії держави та права увагу дослідників акцентовано на таких проблемах, як-от: концептуальні підходи до розуміння державної політики; її співвідношення з правом і державною владою; особливості формування та реалізації державної етнонаціональної та мовної політики; державна політика у сферах внутрішніх справ і прав людини; правова політика як вид державної політики

(Т. А. Авакян, Л. С. Клименко, О. А. Левченкова, А. А. Лопушанський, О. В. Минькович-Слободяник, Н.М. Пархоменко, П. М. Рабінович, О. М. Руднева, В. М. Селіванов, О. В. Скрипнюк, В. Я. Тацій, Т. Ю. Цуркан, Н. В. Чеботок, О. Н. Ярмиш та ін.).

Здобувач наголошує, що державна політика є предметом регулювання міжнародного та європейського права, а імплементація відповідних міжнародних та європейських стандартів постає важливим фактором практичної реалізації європейського вектору державної політики України. Пізнавальний інтерес до цього предмета наукового пошуку слід пояснювати значенням, яке має державна політика в системі організації суспільного життя, а також важливістю визначених перед юридичною спільнотою завдань із розбудови державно-правових інститутів, забезпечення стабільності соціального життя та гармонійного розвитку суспільства.

У підрозділі 1.2. *«Методологія теоретико-правового дослідження державної політики»* висвітлено результати вибору, обґрунтування та адаптації методологічних засобів наукового пізнання відносно предмета дослідження.

Методологію дослідження предмета дисертації слід розуміти як вчення про структуру, логічну організацію, принципи, методи, засоби та форми діяльності дослідника в процесі осмислення поняття державної політики. Здобувач обґрунтовує, що необхідний і достатній для теоретичного конструювання поняття державної політики методологічний арсенал має плюралістичний характер і є багаторівневою системою відповідних методологічних засобів (ідеться про світоглядні та інші засади, принципи наукового пізнання, методологічні підходи та методи).

Світоглядні та філософські засади дослідження формують ідеї глобалізації та інформатизації суспільного життя, інтеграції національних правових систем і забезпечення світового порядку, а також онтологічні, гносеологічні, аксіологічні та інші філософські підходи. Наукознавчі основи дослідження виокремлено в межах сучасної науки - це інтеграція об'єктивного та суб'єктивного в процесі визначення концептуальних витоків державної політики, міждисциплінарність і проблемність пізнання її природи. Теоретичними підвалинами державознавства і правознавства визначено «параметри» осмислення процесів формування, реалізації та вдосконалення державної політики в сучасному світі. До таких, зокрема, належать визначальні для пізнання державної політики, теорії національної, демократичної, соціальної та правової держави змістові особливості концепцій природного права, позитивізму, соціологічної та інтегративної юриспруденції, вітчизняна правова доктрина.

Другою складовою методології є принципи наукового пізнання державної політики: 1) принцип усебічності – передбачає аналіз якомога ширшого кола властивостей державної політики на підставі її взаємозв'язків і взаємодії з іншими суспільними та правовими явищами з урахуванням різних підходів дослідників; 2) принцип науковості – визначає пріоритетність (примат) об'єктивного наукового знання над певними тимчасовими кон'юнктурними інтересами (потребами) тих або інших соціальних груп чи окремих дослідників; 3) принцип історизму – передбачає висвітлення державної політики в динаміці та історичному взаємозв'язку, а не лише відносно їх сучасного стану; 4) принцип об'єктивності – визначає істинне

відображення державної політики в науковому знанні, відтворення її такою, як вона є в реальній дійсності; 5) принцип конкретності – вимагає вичерпного, детального аналізу всіх умов, за яких формується та реалізується державна політика, виокремлення головних, ключових ознак, зв'язків і тенденцій її розвитку.

Третьою складовою методології, суттєвою за гносеологічними можливостями для наукового пошуку, слугували методологічні підходи: діяльнісний, антропологічний, феноменологічний, екзистенціальний, аксіологічний, потребовий, системний тощо. Четверту групу методологічних засобів, які було використано під час вивчення поняття державної політики, становлять загальні методи пізнання, загальнонаукові та спеціальнонаукові методи вивчення предмета й побудови відповідних наукових знань (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, порівняння, дедукція, індукція; історичний, функціональний, структурний, інституціональний; конкретно-соціологічний, статистичний, формально-юридичний, порівняльно-правовий тощо). Предметну конкретизацію їх застосування в процесі дослідження розкрито у відповідній частині вступу до дисертації.

Розділ 2 «Загальнотеоретична конструкція поняття «державна політика» містить опис результатів теоретичного пізнання поняття «державна політика»; виокремлення підстав і відповідну класифікацію множинності тих державних явищ, які віднесено до змісту поняття «державна політика»; визначення загального та особливого у співвідношенні поняття «державна політика» зі спорідненими поняттями теорії держави та права.

У підрозділі 2.1. *«Зміст і структурна характеристика поняття «державна політика»* здійснено теоретичне конструювання дефініції «державна політика», виокремлено її ознаки, сформульовано авторське визначення наведеного поняття.

Аналізуючи поняття «державна політика», здобувач виходить з того, що державна влада, її сутність і форма набувають вияву в різних сферах суспільства. Одним з об'єктивно зумовлених напрямів діяльності держави, що спрямований в остаточному підсумку на збереження та розвиток динамічної цілісності суспільства, є державна політика. Остання виконує в суспільстві роль засобу, за допомогою якого в державно організованому бутті як формі державної діяльності співвідносяться мета щодо забезпечення сталого розвитку суспільства і наявні матеріальні та духовні можливості, суб'єктивні бажання й завдання домінуючих сил з реальними умовами; відбувається визначення напрямів і завдань державної діяльності стосовно забезпечення реалізації цих цілей, насамперед правотворчої, правозастосовної та правоохоронної діяльності. Державна політика за допомогою юридичних і неюридичних засобів фіксує державну волю щодо реалізації державної влади в різних галузях життєдіяльності суспільства.

Поняття «державна політика» є пізнавальним інструментом поглиблення людських знань про державну політику як складний, багатогранний соціальний феномен, а її теоретичне конструювання – це одна з форм інтелектуальної діяльності, спрямованої на відображення закономірних взаємозв'язків і властивостей державної діяльності, реалізацію завдань і функцій державного впливу.

Дослідження державної політики відбувається в межах різних соціально-гуманітарних наук, кожна з яких акцентується на її певних фрагментах, «форматах», зв'язках зі спорідненими соціальними явищами. Юридична інтерпретація державної

політики, з одного боку, базується на її загальнонауковому баченні; з іншого, – концентрується навколо правових аспектів її розуміння. Водночас державна політика була й залишається предметом вивчення різних галузевих юридичних наук, що зумовлює доцільність формування узагальнюючої теоретичної конструкції.

Виокремлено й обґрунтовано такі ознаки державної політики: а) постає правовою формою організації та здійснення діяльності держави або інших уповноважених нею суб'єктів; б) є відносно стабільною; в) формується та реалізується застосуванням спеціальних засобів, методів і процедур; г) має свідомовольовий характер; д) є цілеспрямованою, тобто зорієнтованою на вироблення стратегічного (довгострокового) курсу розвитку найважливіших сфер життєдіяльності суспільства та їх тактичного (оперативного) управління з метою найбільш оптимального узгодження інтересів соціальних суб'єктів. Таким чином, державну політику слід розуміти як цілеспрямовану, відносно стабільну, свідомовольову, правову форму організації та здійснення діяльності держави або інших уповноважених нею суб'єктів, що за допомогою спеціальних засобів, методів і процедур забезпечує вироблення стратегічного курсу розвитку найважливіших сфер життєдіяльності суспільства й тактичного управління ними з метою найбільш оптимального узгодження інтересів соціальних суб'єктів.

З метою комплексного розкриття змісту поняття державної політики здійснено структурну характеристику цього соціального феномена й зрештою виокремлено два види її структури: всезагальну та сумарну. Аналіз усезагальної структури здійснюється застосуванням діяльнісного підходу як певної теоретичної моделі, що складається з характеристик суб'єктів, об'єктів, мети, результатів (наслідків), засобів, дій та операцій державної політики. Саме ці компоненти слугують незмінною основою розуміння державної політики, вони зберігають її властивості навіть у разі зовнішніх змін, надаючи сталості. Сумарна структура зорієнтована на типологію, визначення рівнів, класів, типів, видів державної політики за різними критеріями.

У підрозділі 2.2. *«Види державної політики»* розкрито сумарну структуру державної політики як її диференціацію за структурними рівнями, видами, підвидами тощо.

Класифікація державної політики як процес є необхідним та ефективним етапом наукової пізнавальної діяльності, коли за допомогою спеціальних способів і прийомів здійснюється різноаспектна характеристика видів державної політики шляхом виявлення ознак подібності, відмінності або поділу державної політики на групи. Під час вивчення державної політики класифікація є складовою її загальнотеоретичної характеристики, умовою та засобом пізнання.

У дисертації державну політику класифіковано таким чином: за територією здійснення – внутрішня та зовнішня; за механізмом відносин між суб'єктами розроблення та реалізації державної політики – розподільна, перерозподільна, регулятивна, адміністративна, антикризова; за регіональним виміром – центральна, регіональна та місцева; запланованим періодом дії – короткострокова, середньострокова та довгострокова; часовим проявом, або актуальністю – поточна та перспективна; основними сферами життя суспільства – економічна, соціальна, політична, культурна та правова; за формами діяльності держави – інноваційна,

антикорупційна та ін.

Своєю чергою, державна економічна політика поділяється на промислову, аграрну, будівельну, торговельну, господарську та інші; державна соціальна політика – на демографічну, сімейну, житлову, транспортну, медичну, кадрову, міграційну та ін.; державна культурна політика – на освітню, наукову, мовну, етнонаціональну, бібліотечну, музейну, кінематографічну та інші; державна правова політика – на конституційно-правову, адміністративно-правову (адміністративно-деліктну), міграційно-правову, політику держави у сфері запобігання злочинності та боротьби з нею (кримінально-правову, кримінально-процесуальну, кримінально-виконавчу, кримінологічну). Причому залежно від правових форм організації та здійснення державна правова політика може бути правотворчою, правозастосовною, правоохоронною та контрольсько-наглядовою, а з огляду на особливості її галузевого регулювання – конституційно-правовою, адміністративно-правовою, кримінально-правовою, міжгалузевою тощо.

У підрозділі 2.3. «Співвідношення поняття «державна політика» з іншими поняттями теорії держави та права» теоретичне бачення державної політики подано в площині її загального та відмінного порівняно зі спорідненими поняттями теорії держави та права. Для останньої поняття «державна політика» є до певної міри новим – таким, яке ще не набуло значного поширення, однак має власний зміст і обсяг, що не «перекриваються» іншими поняттями загальнотеоретичного правознавства.

Визначення місця й ролі поняття «державна політика» в поняттєво-категоріальному апараті теорії держави та права, його подальшу теоретичну характеристику доречно деталізувати через співвідношення з іншими поняттями теорії держави та права, що, зокрема, характеризує взаємопов'язаність, залежність і зв'язок державної політики з державною владою, державною діяльністю, державним регулюванням, державним управлінням, функціями держави, державними програмами, державною службою, об'єктивним правом тощо. Окремі з цих категорій (державна влада, державна діяльність) є первинними, вихідними (або родовими) відносно державної політики; інші діють у співвідношенні перетину, часткового збігу (державне регулювання), решта постає компонентами поняття державної політики (державне управління, функції держави, державні програми) або перебуває у більш складних зв'язках (державна служба).

Таким чином, у межах теорії держави та права поняття «державна політика» належить до такої схематичної поняттєвої послідовності: державна влада – державна діяльність – державна політика – державне регулювання – державне управління – функції держави – державні програми – державна служба.

Розділ 3 «Нормативно-правове регулювання державної політики» присвячений аналізу міжнародних, європейських правових документів, вітчизняних нормативно-правових актів, у яких визначено засади формування й здійснення державної політики сучасних країн світу та України, перспективи подальшого розвитку державної політики України в умовах євроінтеграції.

У підрозділі 3.1. «Міжнародні та європейські стандарти формування та реалізації державної політики» подано результати аналізу міжнародно-правових та європейсько-правових документів, які тим або іншим чином пов'язані з правовим

регулюванням державної політики. Аналіз цих документів доводить, що міжнародні та європейські стандарти державної політики передусім спрямовані на забезпечення державами-учасниками світового та європейського правопорядку, верховенства права, основоположних прав і свобод людини та зумовлюють ужиття державами-учасниками дієвих заходів щодо впорядкування національного законодавства, усунення його неузгодженості з нормами міжнародного права шляхом скасування або змінення неефективних норм і створення нових формально визначених правил поведінки, а також забезпечення стабільного та ефективного функціонування органів держави.

Загальна мета міжнародних та європейських стандартів державної політики полягає в забезпеченні невід'ємних прав і основоположних свобод людини, дії принципу верховенства права, підзвітності державної влади суспільству, участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики, належного врядування, безпеки особи тощо. Метою зумовлені зміст і обсяг міжнародних та європейських стандартів формування й реалізації державної політики. Їх запровадження передбачає утвердження та забезпечення загальновизнаних цінностей (прав, свобод, принципів тощо), якими визначені зміст і призначення виконавчих органів держав-учасниць.

На підставі наведеного, міжнародними та європейськими стандартами державної політики пропонується вважати основоположні, визначальні засади (принципи, правила, еталони) формування та реалізації політики держав щодо утвердження та забезпечення національними правовими засобами загальновизнаних цінностей, закріплених міжнародними документами універсального та регіонального характеру.

У підрозділі 3.2. *«Нормативно-правові засади державної політики України»* проаналізовано стан нормативно-правового регулювання формування та реалізації вітчизняної державної політики.

Багатоманітність проявів державної політики у вітчизняній державотворчій практиці та значний обсяг нормативно-правових актів, предметом регулювання яких є державна політика, зумовлюють необхідність їх подальшого теоретичного аналізу за допомогою відповідної класифікації.

Нормативно-правові засади державної політики запропоновано класифікувати: за її видами – нормативно-правові засади внутрішньої та зовнішньої державної політики, а також євроінтеграційної, соціальної, економічної, регіональної, молодіжної, безпекової, регуляторної, мовної, земельної тощо; за суб'єктами прийняття – нормативно-правові засади державної політики, що схвалюються Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України; за функціональним призначенням – регулятивні та охоронні; терміном дії – довгострокові та короткострокові; сферою дії – загальної дії (стосуються всіх сфер державної політики), міжгалузевої (стосуються кількох суміжних сфер державної політики) та галузевої дії (стосуються однієї сфери державної політики); формою закріплення в національному законодавстві – ті, що набувають відображення в міжнародних документах, ратифікованих Верховною Радою України, й такі, що визначено в законах і підзаконних нормативно-правових актах. Таким чином, нормативно-правові засади державної політики України – це обов'язкові, вихідні

положення формування та реалізації державної політики, сутністю яких є нормативна регламентація напрямів державної політики в різних сферах суспільних відносин, а також спеціальних засобів, форм, методів і процедур її здійснення, вимог до діяльності суб'єктів такої політики.

У підрозділі 3.3. *«Стан і перспективи подальшого розвитку державної політики України в умовах євроінтеграції»* з урахуванням міжнародних та європейських стандартів, досвіду інших країн, вітчизняних державницької та правової доктрин проаналізовано стан і перспективи подальшого розвитку державної політики України в умовах європейської інтеграції.

На підставі вивчення стану євроінтеграційної державної політики України, змісту критеріїв членства в Європейському Союзі, зобов'язань України, визначених Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, наукової доктрини щодо формування та реалізації державної політики основоположними перспективами державної політики в умовах євроінтеграції України автор пропонує вважати забезпечення, по-перше, конституційної, судової та інших реформ; по-друге, належного функціонування демократичних інститутів і демократичного управління; по-третє, безпеки особи та держави; по-четверте, децентралізації та діяльності місцевого самоврядування; по-п'яте, прав, безпеки та життєдіяльності людини.

У межах конституційної реформи державну політику слід здійснювати з перспективою досягнення відповідності європейським стандартам у сфері виборчого права, децентралізації державної влади, реалізації прав громадян України на землю, збереження власності на сільськогосподарські землі в їхніх руках.

Перспективи державної політики у сфері судової реформи полягають у функціонуванні судової системи відповідно до галузевих європейських стандартів здійснення правосуддя в судах, судоустрою та статусу суддів, у запровадженні обов'язкової спеціалізації суддів з розгляду корупційних і пов'язаних з корупцією правопорушень, в оптимізації стадій виконавчого провадження і строків проведення виконавчих дій, виконання рішень судів за допомогою приватних і державних виконавців, надання правової допомоги особам, які її потребують.

У контексті належного функціонування демократичних інститутів і демократичного управління державна політика має бути спрямована на запровадження європейських практик інтегрованого управління кордонами, управління державними організаціями та державними пакетами акцій господарських товариств і підприємств паливно-енергетичного комплексу, корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава.

До перспектив державної політики у сфері безпеки особи та держави належить розширення співпраці Збройних Сил України, Національної Гвардії та правоохоронних органів з міжнародними організаціями щодо спільних дій з підтримки світового миру та безпеки; запровадження європейських стандартів діяльності органів і посадових осіб з дотримання правопорядку в державі; забезпечення відновлення звільнених територій і реінтеграція окупованих територій; створення умов для підвищення рівня протидії злочинності шляхом унесення змін до юридичних та інституційних структур, зокрема тих, що запобігають і протидіють корупції, легалізації (відмиванню) доходів і кіберзлочинності; затвердження та

оприлюднення щорічної національної доповіді про результати реалізації засад антикорупційної політики, а також політики запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму; реформування сектору цивільної безпеки України.

Зрештою, перспективи державної політики у сфері децентралізації та місцевого самоврядування передбачають забезпечення державою розвитку демократії в Україні з урахуванням європейської практики і стандартів місцевого самоуправління та децентралізації, сприяння місцевим демократичним процесам, діяльності місцевого врядування, функціонування агенцій регіонального розвитку, молодіжних центрів і децентралізації роботи з молоддю, міжкультурної інтеграції.

У сфері прав людини до перспектив державної політики віднесено забезпечення пріоритетності прав і свобод людини під час визначення загальних засад державної політики, прийняття рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування; гармонізацію законодавства України у сфері запобігання та протидії дискримінації з правом Європейського Союзу; реалізацію заходів щодо превенції та протидії дискримінації; забезпечення гендерної рівності; запобігання та протидію домашньому насильству; забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб; упровадження в діяльність Конституційного Суду України та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини резюме *amicus curiae* і висновків *amicus ombud* Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанська Комісія); розширення можливостей національних установ і служб у справі допомоги дітям, підтримки й захисту їх прав тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нові способи розв'язання наукового завдання, що полягає в конструюванні поняття «державна політика», визначенні його місця в поняттєво-категоріальному апараті теорії держави та права, з'ясуванні особливостей нормативно-правового закріплення. За результатами дослідження сформульовано та обґрунтовано такі висновки:

1. Державна політика як продукт і водночас інструмент широкої соціально-історичної дії, результат багатоаспектного прояву різноманітних потреб, культури, традицій, національного менталітету, державної свідомості певного народу, його споконвічного прагнення до власної державності є предметом вивчення дослідників, учених, державних і політичних діячів від найдавніших часів і донині. На сучасному етапі розвитку суспільних наук державна політика перебуває у фокусі уваги представників філософії, історії, економіки, науки державного управління, політології та юридичної науки. У контексті останньої державну політику досліджують як вітчизняні, так і зарубіжні вчені з теоретико-історичних, галузевих і прикладних юридичних наук. Опрацювання історіографічних і методологічних аспектів поняття державної політики дає підстави стверджувати, що «проблемне поле» в цьому векторі наукового пошуку є досить значним. Адже в літературі юридичного спрямування недостатньо комплексно охарактеризовано різновиди державної політики, її співвідношення з іншими поняттями теорії держави та права.

Недостатню увагу приділено й аналізу міжнародних та європейських стандартів формування та реалізації державної політики, нормативно-правових засад державної політики, а також стану і перспектив подальшого розвитку державної політики України в умовах євроінтеграції.

2. Тенденції гуманізації, демократизації, наявні в розвитку вітчизняної та іноземної правової доктрини, зумовили необхідність переосмислення не лише понять власне держави та права, а й усіх форм їх прояву, сфер і рівнів існування, зокрема й необхідність переосмислення методологічної бази вивчення поняття державної політики. Комплексність наукового опрацювання державної політики залежить від багатьох чинників, де ключовим є з'ясування достовірних шляхів пізнання. Методологія теоретико-правового дослідження державної політики структурно охоплює кілька рівнів, визначальними з яких є: а) сучасні світоглядні, філософські, наукознавчі, соціологічні й теоретичні засади дослідження; б) принципи наукового пізнання (всебічність, науковість, історизм, об'єктивність, конкретність); в) методологічні підходи, зокрема діяльнісний (базовий для цього дослідження), антропологічний, феноменологічний, екзистенціальний, аксіологічний, потребовий і системний; г) наукові методи вивчення предмета (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, порівняння, дедукція; діалектичний, метафізичний, герменевтичний; історичний, функціональний, синергетичний, структурний, інституціональний; конкретно-соціологічний, статистичний, формально-юридичний, порівняльно-правовий).

3. Поняття «державна політика» є гносеологічним інструментом поглиблення людських знань про державну політику як складний, багатогранний соціальний феномен. Поняття «державна політика» – це форма мислення, що характеризується відображенням закономірних зв'язків і властивостей державної політики у вигляді характеристики її ознак. За результатами виокремлення та аналізу ознак державної політики сформульовано її визначення як цілеспрямованої, відносно стабільної, свідомо-вольової, правової форми організації та здійснення діяльності держави або інших уповноважених нею суб'єктів, що за допомогою спеціальних засобів, методів і процедур спрямована на вироблення стратегічного курсу розвитку найважливіших сфер життєдіяльності суспільства і тактичного управління ними з метою найбільш оптимального узгодження інтересів соціальних суб'єктів. Державній політиці як соціальному феномену притаманна всезагальна та сумарна структури.

4. Державна політика має такі види: за територією здійснення (сферою державного впливу) – внутрішня та зовнішня; за критерієм механізму відносин між учасниками розроблення та реалізації державної політики – розподільна, перерозподільна, регулятивна, адміністративна, антикризова; за регіональним виміром – центральна, регіональна та муніципальна; запланованим періодом – короткострокова, середньострокова та довгострокова; часовим проявом або актуальністю – поточна та перспективна; за сферою життєдіяльності суспільства – економічна, соціальна, культурна та правова; формами діяльності держави – інноваційна, антикорупційна та ін. Водночас державна правова політика поділяється на конституційно-правову, адміністративно-правову (адміністративно-деліктну), міграційно-правову, правову політику держави у сфері запобігання злочинності та боротьби з нею (кримінально-правову, кримінально-процесуальну, кримінально-

виконавчу, кримінологічну). Залежно від форми державна правова політика може бути правотворчою, правозастосовною, правоохоронною та контрольно-наглядовою, за змістом – конституційно-правовою, адміністративно-правовою, кримінально-правовою тощо.

5. Місце поняття «державна політика» в поняттєво-категоріальному апараті теорії держави та права визначено шляхом співвідношення останнього з іншими поняттями загальнотеоретичної юридичної науки на підставі характеристики взаємозв'язків державної політики з державною владою, державною діяльністю, державним регулюванням, державним управлінням, функціями держави, державними програмами, державною службою, об'єктивним правом тощо. Окремі з цих категорій постають первинними, вихідними (або родовими) стосовно державної політики, інші – перебувають у відношенні перетину, часткового збігу, решта є компонентами поняття державної політики чи перебувають у більш складних зв'язках. Для сучасної теорії держави та права поняття «державна політика» є до певної міри новим і належить до такої схематичної поняттєвої послідовності: державна влада – державна діяльність – державна політика – державне регулювання – державне управління – функції держави – державні програми – державна служба.

6. Міжнародні та європейські стандарти державної політики – це основоположні, визначальні засади (принципи, правила, еталони) формування та реалізації політики держав стосовно утвердження та забезпечення національними правовими засобами загальновизнаних цінностей, закріплених у міжнародних документах універсального та регіонального характеру. Міжнародні та європейські стандарти державної політики набувають об'єктивації в джерелах міжнародного, європейського права (деклараціях, директивах, договорах, конвенціях, положеннях, пактах, регламентах, рішеннях, угодах тощо) на рівні принципів, норм, характеристик. Стандарти уособлюють прагнення міжнародного співтовариства якнайефективніше скоординувати політику, засоби й методи діяльності суб'єктів міжнародного права з метою уніфікації та гармонізації державно-правових процесів. Аналіз положень міжнародних та європейських стандартів державної політики, що закріплені в міжнародних документах, згуду на обов'язковість яких надано більшістю держав, серед них і Україною, дозволив здійснити їх систематизацію за критерієм впливу на державну політику в таких сферах, як: права та свободи людини, безпека, економіка, соціальний захист, культура, місцеве самоврядування.

7. Нормативно-правові засади державної політики України – це обов'язкові, вихідні положення формування та здійснення державної політики, сутністю яких є нормативна регламентація напрямів державної політики в різних сферах суспільних відносин, а також спеціальних засобів, форм, методів і процедур її забезпечення, вимог до діяльності суб'єктів такої політики. Нормативно-правові засади державної політики набувають закріплення в нормативно-правових актах України різної юридичної сили й галузевої приналежності та є такими: за різновидами державної політики – нормативно-правові засади внутрішньої та зовнішньої державної політики, а також євроінтеграційної, соціальної, економічної, регіональної, молодіжної, безпекової, регуляторної, мовної, земельної політики тощо; за суб'єктами прийняття – нормативно-правові засади державної політики, що

схвалюються Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України; за функціональним призначенням – регулятивні та охоронні; терміном дії – довгострокові та короткострокові; за сферою дії – загальної, міжгалузевої та галузевої дії; формою закріплення в національному законодавстві – ті, що набувають відображення в міжнародних документах, ратифікованих Верховною Радою України, у законах і підзаконних нормативно-правових актах.

8. В умовах європейської інтеграції України ефективна реалізація державної політики передбачає: а) здійснення державної політики на засадах демократії; б) використання гуманних засобів забезпечення державної політики; в) імплементацію міжнародних стандартів державної політики універсального та регіонального характеру в національну правову систему. Перспективами правового забезпечення розвитку державної політики в умовах євроінтеграції України є забезпечення конституційної та судової реформ, функціонування демократичних інститутів і демократичного управління, безпеки особи та держави, децентралізації та діяльності місцевого самоврядування, прав, безпеки та життєдіяльності людини тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Коршунова Н. В. Класифікація видів державної політики як складова її теоретико-правової характеристики. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. № 6–2. Т. 1. С. 52–56.

2. Коршунова Н. В. Державна політика як поняття теорії держави та права: змістова характеристика. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. № 41. Т. 3. С. 147–151.

3. Коршунова Н. В. Євроінтеграційна державна політика: досвід Чеської та Словацької республік. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1 (102). С. 323–334.

4. Коршунова Н. В. Міжнародні та європейські стандарти державної політики. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1 (13). С. 360–369.

5. Коршунова Н. В. Конституційно-правові засади державної політики України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 3. С. 144–154.

6. Коршунова Н. В. Понятие «государственная политика» в понятийно-категориальном аппарате теории государства и права. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 4. С. 101–107.

7. Коршунова Н. В. Реалізація євроінтеграційної державної політики: досвід Чеської Республіки. *Матеріали VI наукових читань, присвячених пам'яті академіка В.В. Конейчикова* (м. Київ, 17 листоп. 2016 р.) / редкол.: А. М. Завальний, Н. В. Лазнюк, Д. О. Тихомиров. Київ: НАВС, 2016. С. 72–74.

8. Коршунова Н. В. Державна політика як предмет дослідження вітчизняної юридичної науки. *Правове забезпечення політики держави на сучасному етапі її розвитку: матеріали наук.-практ. конф.* (м. Харків, 3–4 берез. 2017 р.). Харків, 2017. С. 15–19.

9. Коршунова Н. В. Методологічні підходи дослідження державної політики як поняття юридичної науки. *Організаційно-управлінські, економічні, психолого-педагогічні аспекти забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ): матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. курсантів, студентів, ад'юнктів та здобувачів* (м. Черкаси, 17 берез. 2017 р.). Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2017. С. 65–67.

10. Коршунова Н. В. Міжнародні стандарти формування і реалізації державної політики. *Правоохоронна діяльність: історія, сучасний стан, перспективи розвитку: матеріали наук.-теорет. конф. (присвячена пам'яті видатного науковця О. Ф. Граніна)* (м. Київ, 22 бер. 2017 р.) / редкол.: А. М. Завальний, Н. В. Лазнюк, М. М. Пендюра та ін. Київ: НАВС, 2017. С. 62–65.

АНОТАЦІЯ

Коршунова Н.В. Поняття державної політики: теоретико-правове дослідження. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2018.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретико-правових аспектів поняття державної політики. Розроблено теоретичну конструкцію поняття «державна політика» з урахуванням генезису відповідних наукових уявлень, досвіду наукового вивчення цього поняття різними соціально-гуманітарними науками, також і юридичними. Виокремлено необхідні та достатні ознаки поняття державної політики, її всезагальну та сумарну структури. Здійснено класифікацію видів державної політики та надано їх теоретичну характеристику. Розглянуто спільне та відмінне між поняттям «державна політика» і спорідненими поняттями теорії держави та права. Проаналізовано міжнародні та європейські стандарти формування і реалізації державної політики, стан її вітчизняного нормативно-правового регулювання. Визначено перспективи подальшого розвитку державної політики України в різних сферах суспільного життя за умов євроінтеграції.

Ключові слова: державна політика, загальнотеоретична конструкція поняття «державна політика», зміст поняття «державна політика», структура державної політики, види державної політики, міжнародні та європейські стандарти державної політики, нормативно-правові засади державної політики.

АННОТАЦИЯ

Коршунова Н.В. Понятие государственной политики: теоретико-правовое исследование. – *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2018.

Диссертация посвящена исследованию теоретико-правовых аспектов понятия государственной политики. Разработана теоретическая конструкция понятия «государственная политика» с учетом генезиса соответствующих научных представлений, опыта научного изучения этого понятия различными социально-гуманитарными науками, также и юридическими. Выделены необходимые и достаточные признаки понятия государственной политики, ее всеобщая и суммарная структуры. Классифицированы виды государственной политики и сформулирована их теоретическая характеристика. Рассмотрено общее и различное между понятием «государственная политика» и родственными понятиями теории государства и права. Проанализированы международные и европейские стандарты формирования и осуществления государственной политики, состояние ее отечественного нормативно-правового регулирования. Определены перспективы дальнейшего развития государственной политики Украины в различных сферах общественной жизни в условиях евроинтеграции.

Ключевые слова: государственная политика, общетеоретическая конструкция понятия «государственная политика», содержание понятия «государственная политика», структура государственной политики, виды государственной политики, международные и европейские стандарты государственной политики, нормативно-правовые основы государственной политики.

SUMMARY

Korshunova N.V. Concept of state policy: theoretical and legal research. – On rights of a manuscript.

Thesis for the degree of candidate of sciences, speciality 12.00.01 – theory and history of state and law; history of political and legal studies. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2018.

The thesis focuses on the research of theoretical law aspects of the notion of state policy. A theoretical framework of the «state policy» concept is developed with regard of genesis of the relevant scientific beliefs and the experience of scientific interpretation of this notion either in social humanitarian sciences or law studies. State policy is subject to regulation in the international and European law, while implementation of the appropriate international and European standards appears an important factor of the practical implementation of the European vector in the Ukrainian politics. Cognitive interest to this subject of scientific research is explained via the role performed by state policy in the organization of the society life system alongside with the importance of the objectives the legal community has for developing of state and legal institutes, providing for the stability of social life and harmonic evolution of society.

The paper suggest to take the study of the structure, logic organization, principles, methods, devices and forms of researcher's activities in course of interpretation of the notion of state policy as the selected methodology. It is proven that the methodological set required and sufficient for theoretical construction of the «state policy» concept is of pluralistic nature and is in fact a multi-level system of the relevant methodological devices, namely worldview and other grounds, principles of scientific cognition, methodological approaches and methods.

The notion of «state policy» is a cognitive tool for deepening the human knowledge about state policy as a complex, multi-layered social phenomenon, its theoretical modelling being one of the forms of reasoning aimed at discovery of regular relations and properties of state functioning, tasks completion and functions of state impact.

The following attributes of state policy are distinguished and reasoned in the paper: state policy is a legal form of organization and implementation of functioning of the state or any other authorized subjects; state policy is relatively stable; state policy is formed and implemented with by special means, methods and procedures; state policy is of conscious and willful nature; state policy is purposeful which means it should aim at working out a strategic long-running direction of development of the vital spheres of social life and their tactical (operational) management to achieve the optimal arrangement of the interests social subjects have.

Therefore, state policy is the purposeful, relatively stable, conscious and willful, legal form of organization and implementation of functioning of the state or any other thus authorized subjects, which is formed and implemented with by special means, methods and procedures and aims at working out a strategic long-running direction of development of the vital spheres of social life and their tactical (operational) management to achieve the optimal arrangement of the interests social subjects have.

Having the objective of complex discovery of the notion of state policy, the paper performs the structural description of the phenomenon; in particular, two types of its structure are distinguished, universal and cumulative. The universal structure can be investigated by means of activity approach as a certain theoretical model, which consists of characteristics of subjects, objects, goals, results (consequences), devices, actions and operations of state policy. These components lay an integral basis for state policy understanding and preserve its properties even under conditions of permanent external changes; they also provide for some stability. The cumulative structure is focused on typology, definition of levels, classes, types, kinds of state policy based on various criteria.

Keywords: state policy, general theoretical framework of the «state policy» notion, meaning of the «state policy» notion, structure of state policy, the international and European standards of formation and implementation of state policy, statutory and regulatory principles in state policy.